

Prof. dr. Jozo Budak: utemeljitelj fizikalne medicine i rehabilitacije u Hrvatskoj

U povodu 100. obljetnice njegova rođenja

Prof. dr. Jozo Budak rođen je 6. lipnja 1902. u Vardištu kraj Višegrada, gdje mu je otac službovao, a umro je u Zagrebu 26. travnja 1966. Najstarije je dijete mnogočlane obitelji. Podrijetlom je iz Sv. Roka u Lici, od oca Ivana i majke Marije pl. Babić. Gimnaziju je završio u Mostaru, a medicinu u Gracu. Specijalizirao je fizikalnu terapiju u Beču, kod prof. Kowarszika, u Institute für Physikalische Therapie.

Nakon specijalizacije vraća se u Zagreb, gdje volontira na Internom odjelu u bolnici Sestre milosrdnice, od 19. travnja 1934. do 23. veljače 1936. Voditelj Internog odjela u to vrijeme bio je prim.

dr. Lujo Thaler, koji ne samo da je pokazivao razumijevanje za fizikalnu terapiju već je i poticao mladoga liječnika za tu struku.

Godine 1936.-1937. boravi u Njemačkoj i Francuskoj, gdje proširuje znanje iz fizikalne terapije kod profesorâ Lamperta, Linkea, Rajewskog i drugih.

Prvoga lipnja 1938. osniva na Internom odjelu u bolnici Sestre milosrdnice prvi bolnički odsjek za fizikalnu terapiju i reumatologiju sa 12 kreveta, a 1940. odjel se proširuje za još tri sobe i kabinet za elektroterapiju u okviru kojeg se liječi foto-terapijom, galvanoterapijom i Faradayevom strujom. U kabinetu za elektroterapiju provodi se i početna galvansko-faradska elektrodijadnostika. Kako je odsjek dobio još prostora u podrumu Internog odjela, ostvaruje se i mogućnost liječenja hidroterapijom i blatnim kupkama.

Tako kompleksno ustrojeni Odsjek odvaja se od Internog odjela i 19. ožujka 1941. postaje samostalni Odjel za fizikalnu terapiju i reumatologiju sa bolničkim odjelom i fizikalnom terapijom. To je bio prvi cjeloviti Odjel za fizikalnu terapiju i reumatologiju. Godine 1942., za vrijeme Drugoga svjetskog rata, prostorije odjela su oduzete za potrebe vojske, a bolesnici preseljeni po raznim odjelima bolnice.

Poslije rata, 15. travnja 1946., Odjel se vraća u svoje prostorije. U borbi za prostor ležećih bolesnika Odjel je bio još nekoliko puta preseljavan u druge bolničke odjele i zatvaran. Tako je već 25. studenoga 1946. izdan nalog da se obustavi primanje ležećih bolesnika, a krajem 1946. odredbom GNO Grada Zagreba Odjel je ponovno ukinut.

Godine 1947., na inicijativu Svjetske zdravstvene organizacije i UNICEFA, a zbog velikog broja invalida iz Drugoga svjetskog rata osniva Srednju medicinsku školu za fizioterapeute i radne terapeute.

Istovremeno s osnivanjem Srednje medicinske škole 1947., Odjel je ponovno otvoren, sada u XI. kući bolnice koju je uprava bolnice prethodno napustila kao neupotrebljivu. Taj prostor adaptira Crveni križ za potrebe škole. Kako je postojala potreba za praktičnim radom učenika, škola je dobila drugi prostor, a u ovaj je ponovno useljen Odjel, sada pod nazivom Odjel za fizikalnu medicinu i reumatologiju.

U povodu obilježavanja 10. godišnjice spomenutog Odjela, dr. Budak je u pozdravnom govoru s gorčinom pročitao: "Devetnaestog travnja 1952. bit će punih jedanaest godina od osnutka Odjela za fizikalnu terapiju i reumatologiju (sada fizikalnu medicinu i reumatologiju), a normalan rad nije se mogao odvijati kroz čitavo to vrijeme ni pune četiri godine. Više od sedam godina žrtvovano je neshvaćanju i propalo u sterilnoj borbi za opstanak."

Odjel dr. Budaka u Bolnici sestara milosrdnica, zatim bolnice dr. Mladena Stojanovića, rješenjem Sabora N.R. Hrvatske, a na osnovu ugovora Vlade tadašnje Jugoslavije sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (SZO) i UNICEF-om 1. rujna 1958. prerasta u Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Narodne Republike Hrvatske, a dr. Budak postaje ravnateljem toga Zavoda. Uz bolnički odjel i ambulantne službe Zavod je imao i poseban Odjel za profesionalnu rehabilitaciju invalidnih osoba. Prema kriterijima SZO Zavod je bio Ogljedna ustanova za struku Fizikalne medicine i rehabilitacije u Hrvatskoj.

U toku turneje po tada Istočnoj Europi, godine 1963. Zagreb posjećuje ekspert SZO, prof. Howard Rusk, predstojnik Odjela za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Medicinskog centra Univerziteta New York, i daje najbolje ocjene za rad i organizaciju Zavoda.

Također, školske godine 1940./41. do 1942./43 kao honorarni nastavnik, dr. Budak predaje *Balneo-klimatologiju i fizikalnu terapiju* u Školi za bolničarke sestara Sv. Križa u Zagrebu. Na Medicinskom fakultetu u Zagrebu razvija nastavnički rad za studente i od 1942. predaje predmet *Fizikalna terapija*, prvo kao suplent, a kasnije kao docent i izvanredni profesor do 1944.

Poslije Drugoga svjetskog rata predmet *Fizikalnu terapiju* predaje u sklopu Katedre za neurologiju i psihijatriju sve do godine 1948.

Već 2. prosinca 1946. šalje promemoriju Dekanatu Medicinskog fakulteta, u kojoj prikazuje stanje fizikalnog i balneološkog liječenja u nas s realističkim opisom nestručnog rada "kupeljara i "šrefera", bez osnovnih higijenskih normi. U promemoriji naglašava da je Medicinski fakultet pozvan da se pozabavi tim problemom i pristupi organizaciji nastave i za studente i za osoblje takvih banja, kako bi se struka što prije izjednačila s ostalima i zauzela mjesto koje joj pripada. U toj promemoriji predlaže da se osnuje samostalni Institut za balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu.

Također se zalaže da se u fizikalnu i balneoterapiju uvede znanstveni princip. Naglašava da je potrebno striktno postavljati indikacije za pojedine terapijske procedure, a izbjegavati psihoterapeutske efekte.

Godine 1949. dr. Budak dobiva poziv od Ministarstva narodnog zdravlja Crne Gore da u Herceg Novom ispita mogućnosti otvaranja morskog i klimatskog lječilišta Igalo.

Nakon nekoliko mjeseci pripremnih radova, 1. rujna 1949., uz potporu Vlade Republike Crne Gore osniva i otvara lječilište Igalo. Tijekom sljedećih pet godina sudjeluje u organizaciji, gradnji i proširenju kapaciteta toga lječilišta. Povremeno šalje i osoblje svojeg Zavoda posebno fizioterapeute i radne terapeute, na rad u Igalo, sve dok ta ustanova ne dobiva svoje vlastite liječnike specijaliste i ostalo osoblje potrebno za rad lječilišta.

Godine 1962. dobiva od predstojnika Zavoda za balneoklimatologiju, doc. dr. Plevka elaborat u kojem se traži stručno mišljenje za podizanje lječilišta u Brni na otoku Korčuli.

Iste je godine imenovan za člana Redakcijskog odbora Informativne edicije o prirodnim lječilištima.

U proljeće 1965. boravi u Zadru i Ninu na poziv Zbora liječnika podružnice Zadar. U Zadru drži predavanje o perspektivi Zadra kao budućeg centra zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Od te godine se Grad Nin, zbog bogatog nalazišta morskog limana, postepeno razvija kao balneo-klimatsko mjesto.

Dr. Budak umire 26. travnja 1966. od posljedica prometne nesreće. Za sobom ostavlja nedovršeno djelo koje će stimulirati još mnoge kolege, suradnike i nasljednike da sistematiziraju njegov započeti rad sa željom da mu osiguraju pravo mjesto u povijesti fizikalne medicine i rehabilitacije.

Ruža SABOL